

Puuttuuko nykytyöläiskirjallisuudesta jotakin?

Jussi Lahtinen

NÄKÖKULMA

Työväenmuseo Werstaalla Tampereella järjestetään lauantaina 5.9.2020 yhdennentoista kerran [Työväenkirjallisuuden päivä](#). Jussi Lahtinen pohtii Näkökulmassa nykyistä työläiskirjallisuuden kenttää.

Viime vuosien aikana on julkaistu useita laadukkaita artikkeleita, joissa pureudutaan nykyajan työläiskirjallisuuden tematiikkaan. Pohdintaa aiheen tiimoilta löytyy esimerkiksi Ylen artikkelista [Kaikkia eivät keskiluokan ongelmat kiinnosta – mihin katosivat työläiskirjailijat](#) (12.12.2018) ja tämän vastineeksi kirjoitetusta nurjahardcoreliteraturen blogista *TIEDOTE: [Sinne katosivat työläiskirjailijat](#)* (18.12.2018). Ehkä laajin aihetta perkaava artikkeli on tietokirjailija **Milla Peltosen** *Pätkärunoilijoita ja lähiöpentuja* (Kulttuurivihkot 3–4/2019).

Nykytyöläiskirjallisuus ei ole yksiselitteinen käsite, enkä tässä tekstissä lähde ruotimaan tarkemmin sitä, mitä sillä tarkoitetaan – tätä kysymystä on käsitelty ansiokkaasti jo esimerkiksi yllä mainituissa artikkeleissa. Tavoitteenani on enemminkin pohtia lyhyesti nykyistä kirjallista kenttää luoden katseen menneisyyteen, 1970-luvulle. Voisiko sieltä, työläiskirjallisuuden kultaajalta, löytyä näkökulma myös nykyisyyteen?

Nykytyöläiskirjallisuus on tyypillisesti köyhyyden kuvausta. Esimerkiksi työttömyys, mielenterveysongelmat, ylisukupolvinen syrjäytyminen sekä alkoholismi nousevat toistuvasti teosten juonikuvioiden keskiöön. Samalla se on 1990-luvun lamasta bensaa liekkeihinsä ottanutta kärjekästä turbokapitalismin kritiikkiä. Kuvauskohteet ovat usein lannistuneita ja

tulevaisuudentoivonsa menettäneitä globalisaation uhreja, jotka eivät saa tarvitsemaansa tukea hyvinvointivaltion turvaverkoista.

Ei liene yllättävää, että myös ”ylipoliittisella” 1970-luvulla julkaistiin runsaasti köyhyyttä käsittelevää työläiskirjallisuutta. Erityisesti **Samuli Paronen** (1917–1974) nosti esiin yhteiskunnan reunoilla kuljeskelleen köyhälistön. Parosen pessimismissä on paljon yhtymäkohtia nykyisten työläiskirjailijoiksi miellettyjen prosaistien mielenmaisemaan. Mutta 1970-luvun aikana julkaistiin myös paljon työläisteoksia, joissa köyhyyden kokemus tai epätoivo eivät olleet pääosassa.

Tässä tekstissä haluan nostaa esiin niin sanotuksi ”arkirealistiseksi aikalaiskuvaukseksi” nimittämäni suuntauksen. Tätä suuntaa edustivat muun muassa **Keijo Siekkisen** *Betoniraidoittaja* **Eino Helminen** (1974) ja *Raskaat miehet* (1976), **Alpo Ruuthin** *Tavallisen suomalainen mies* (1982), **Tuula Apajalahden** *Synnytysosasto* (1970), **Anneli Toijalan** *Lehti putoaa* (1976) ja *Lentäkää linnut* (1979) sekä **Arja Eriksonin** *Kivi leivässä* (1979).

Edellä mainitut teokset, yhdessä kymmenien muiden teosten kanssa, ovat ennen kaikkea tulkintoja keskiverron palkansaajan mielenmaisemasta sekä kuvauksia työväenluokan arkisesta elämänpäästä 1960–1970-luvuilla. Yhteiskunnallisia ongelmia nostetaan esiin, mutta palkkatyöläistä ei kuvata kapitalismin vääristymien sijaiskärsijänä. Henkilöhahmot ovat ennemminkin moniulotteisia ja aktiivisia toimijoita, jotka myös tekevät virheitä – sankarityöläisen representaatiota ei 1970-luvulta juurikaan löydy. Usein omakohtaisiin kokemuksiin perustuen kirjailijat kertoivat tarinoita arjesta kiihkottomasta, ”niin kuin se on”. Tosin vasemmistomielisiä kärjistyksiäkään ei kirjoissa vältely.

Kuten todettua, nykytyöläiskirjallisuus kuvaa usein köyhyyttä ja toivottomuutta. Tämä on uusliberalismin paineessa hyvin luonnollista. Olisi kuitenkin tervetullutta, että myös neutraalimpi työväenluokkaisen työelämän ja perhe-elämän kuvaus tekisi paluun. Suurta lähihoitajaromaania odotetaan edelleen ja varsin harvassa ovat arkisissa raameissa pysyttelevät modernin rakennustyömaan, hypermarketin tai tehdasympäristön kuvaukset. **Sami Rajakylän**, **Tuomas Vimman** sekä edesmenneen **Arto Salmisen** teksteistä voi jotain tämäntapaista tosin aistia.

1970-luvun työläiskirjallisuudessa luodaan merkityksiä niin työttömän kuin hyväpalkkaisen ammattilaisenkin näkökulmista käsin ja väitänkin, että tätä kautta välittyvä kokonaiskuva työväenluokan elämysmaailmasta on ainutlaatuisen kattava ja sosiaalishistoriallisesti merkittävä aikalaisdiagnoosien sarja. Olisi mielenkiintoista, jos myös 2020-luvun Suomessa kirjoitettaisiin laaja-alaisesti rehellistä ja paljastavaa arjen kuvausta. Tällaisen kirjallisuuden nousu on utopia, joka toteutuessaan voisi ehkä auttaa meitä ymmärtämään paremmin sitä, mistä nyky maailman polarisaatiossa on oikein kyse. Samaa teema pohdittiin oivaltavan kriittisesti sekä ironisesti 14.7.2020 ensiesityksessä Ylen radio-ohjelmassa [Tommi Liimatan suuri serkkuteoria](#), jossa kysyttiin: missä viipyy perussuomalainen romaani?

Sanottakoon lopuksi, että arkirealistisen nykytyöläiskuvauksen suurimmaksi esteeksi esitetään usein sitä, että kuvauksiin tarvitsisi ensimmäisen käden tietoa työväenluokkaisista työmarkkinoista. Karuna totuutena esitetään, että alati kiihtyvillä ja epävarmemmilla työmarkkinoilla pyristelevillä työntekijöille ei yksinkertaisesti enää ole voimavaroja kirjoittaa

seuraavaa ”suurta työläisromania”.

Jussi Lahtinen